

У МАЛОМ ЦАРИГРАДУ

ОСМАНСКО НАСЛЕЂЕ ИЗ ЗБИРКИ НАРОДНОГ МУЗЕЈА УЖИЦЕ

ЗА НАРОДНУ ПЕСМУ КОЈА ПОЧИЊЕ СТИХОВИМА

*Ој Ужице, мали Цариграде,
Кроз тебе се проћи на могаше,
Од зумбула и од каранфила,
Од момака и од ђевојака,
Од мириса ђула и босиљка...*

Ће вероватно велики број данашњих Ужичана тврдити „да су је спевале буле када су напуштале град“ 1862. године. У рану јесен те године, након коначног гашења османске управе у Ужицу, на стотине волујских кола натоварених покућством муслимана из Ужица данима су одлазиле пут источне Босне, али и ка Санџаку и другим деловима залазећег Османског царства.

Међутим, Вук Караџић је песму објавио још 1841. године, што, с обзиром на околности у којима је муслиманско становништво исељавано, потврђује сумњу да је одлазећим људима у тим тренуцима било до песме, па била она и тако сетна.

Кроз више векова су муслимани чинили већину становништва у Ужицу, што је период у којем се учврстила османска градска култура, а о чему су сведочанства оставили османски и европски путописци. Већина ужичких муслимана вероватно су били хришћани који су прешли на ислам, но о томе је данас тешко доносити коначне закључке, јер су османски пописи првенствено засновани на подацима о конфесионалној, а не етничкој припадности становника Царства. Срби су, изузевши Роње, обично све домаће муслимане називали Турцима, конвертите евентуално и потурима или потурицама. У текстовима који прате ову изложбу коришћени су, као ознака припадности култури, етничкосту или вери, термини *османски*, *турски* и *муслимански*, већ према контексту, иако се њихово значење често преплиће, но надамо се да тиме нећемо унети забуну код читалаца.

У Народном музеју Ужице је предмета који су припадали ужичким муслиманима у раздобљу до XIX века сразмено мало, претпостављамо, зато што је сеоба 1862. године спроведена плански, те су ужички „Турци“ успели да преселе већи део својих покућстава, или бар њихов вреднији део. Стога су многи изложени предмети потекли из Нове Вароши, Пријеполја, Прибоја и других места у региону која су до Првог балканског рата била у саставу Османског царства, а у Музеј су пристигали од средине XX века, као поклон или откуп. Како су муслимански становници поменутих места припадали истом огранку османске културе као и ужички, сматрали смо да та чињеница неће значајније утицати на концепцију изложбе.

Намера ове изложбе је да данашњим Ужичанима приближи значајан део прошлости њиховог града – између осталог, Ужице је током највећег дела своје записане историје припадало Османском царству. Задатак којег смо се подухватили захтева многа специфична знања, односно темељно образовање у области оријенталистике, те свој рад на припреми ове изложбе сагледавамо тек као подстицај за будуће истраживаче.

Драгоцену помоћ пружила нам је др Маријана Мишевић, филолог и историчар, која је, између осталог, превела изводе из текстова из збирке рукописних и старих штампаних књига на османском турском, персијском и арапском језику из Библиотеке Народне музеја Ужице и припремила текстове о тим књигама за каталог и паное који прате ову изложбу. У овом послу суделовао је и др Akif Ercihan Yerlioğlu, са Босфорског универзитета у Истанбулу, коме такође дугујемо захвалност, као и ефендији Рејхану Хоту, главном имаму Меџлиса Исламске заједнице у Рожајама, и Халиду Маркишићу из Рожаја, који су нам пружили усрдну помоћ како бисмо доспели до места посвећених Шејху Мухамеду Ужичанину, једној од најблиставијих личности у османској прошлости Ужица. У прикупљању података за изложбу помогли су нам Аднан Тићић из Архива Тузланског кантона, Дивна Шахбеговић и Сенада Шахбеговић из Тузле, Расим Ужичанин из Живинаца, Елмир Ужичанин из Сарајева и Слободан Павићевић из Ужица. У реализацији поставке помоћ смо добили од ужичког предузећа „Атлас“ д.о.о и од архитекте Рајка Драговића.

Катарина Догандић-Мићуновић и Немања Обрадовић